

VERGEEF ONS ONZE SCHULD

Serie Onze Vader

Hier in Amsterdam werd ik uitgenodigd door een uitgever, Atlas Contact, of ik niet een 'best of' van de Bijbel wilde schrijven. Maar dan wel, zeiden ze erbij, voor weldenkende mensen van deze tijd. We zijn hier niet gek, hè, in Amsterdam 2018. Is goed, zei ik, en dat werd dan ook de ondertitel: *Wat je als weldenkende 21e-eeuwer kunt leren van de Bijbel*. Daar moest ik aan denken toen ik de opdracht kreeg om hier een verhaal te houden, voor allemaal mensen die waarschijnlijk ook allemaal weldenkend zijn, en van de 21^e eeuw, over een bede in het Onze Vader. Waar Claartje en haar collega's zo'n mooi boek over hebben uitgebracht. Maar ik kreeg precies die ene bede waar ik het meeste moeite mee heb. Zul je net zien. 'Vergeef ons onze schulden', ja die zie ik nog wel zitten, graag zelfs Here, maar dit is nou weer een gebed waar Jezus ineens iets aan verbindt dat me wat onrustiger maakt en chagrijnig: 'zoals ook wij vergeven onze schuldenaren'.

Ja ho eens.

Uw koninkrijk kome, uw wil geschiede, geef ons heden ons dagelijks brood, kom maar, kom maar, kom maar, alleen hier is het: vergeef ons, zoals ook wij vergeven. En ik zie dat niet zitten, ik zie dat absoluut niet zitten. Ik ben een rancuneus mannetje, volgens mijn beste vriend. Nou, daar ben ik vast niet de enige in hier. Dus gaan we het even anders aanpakken vanochtend. Jezus is niet van de 21^e eeuw en blijkbaar ook niet bepaald weldenkend, met z'n verwachting dat wij elkaar zouden vergeven. Ik bied u vanochtend een aantal uitwegen. Wat als je geen zin hebt om te vergeven? We volgen het verhaal van Jakob, de aartsvader, zo heet hij, een belangrijk figuur in de Bijbelse geschiedenis, en die laat ons zien wat de alternatieven zijn voor het vergeven van je medemens. Een paar tips om onder het Onze Vader uit te komen, zozegzegd.

**

Tip 1 is: je kunt ook gewoon vechten.

Rebecca, de moeder van Jakob en zijn tweelingbroer Esau, merkt tijdens de zwangerschap op dat haar kinderen in haar schoot aan het worstelen zijn. Want Jakob is nog niet geboren, of hij neemt er al aanstoot aan dat er medemenses bestaan die óók ruimte willen innemen, die misschien wel een streepje op hem voor gaan krijgen. Hij zou het zijn broer nooit kunnen vergeven als die eerder het levenslicht ziet, het eerstgeboorterecht krijgt en er met de erfenis vandoor gaat. Dus gaat Jakob als embryo het prenatale gevecht aan. Strijden doen ze, tot het bittere eind, tot de moeder het uitschreeuw... en de jongetjes bijna tegelijk geboren worden, het eerste kindje Esau wordt genadeloos bij de hiel vastgehouden door het tweede kindje, dat dan maar Jakob wordt genoemd: hielenlichter. Vergew ons onze schulden, dan vechten wij elkaar de tent wel uit. Amen.

**

Tip 2 is: je kunt ook valsspelen.

Esau geldt nu dan wel als de oudste broer, met alle rechten van dien, maar als hun vader Isaak oud is geworden en niet goed meer ziet, is de tijd rijp voor een grote wisseltruc. 'Ga wat wild schieten, zoon', zegt de vader tegen zijn erfgenaam. 'Dan breng jij mij eten en geef ik jou mijn laatste zegen. En testament'.

Jakob, die meer naar zijn moeder trekt, en andersom, wordt door moeder Rebecca geholpen om zich te vermommen als zijn broer. Hij trekt de vacht van twee bokjes over zijn armen, zodat hij net zo harig aanvoelt als Esau, en laat zijn moeder een lekker maal koken. En daar gaat hij naar zijn vader toe. 'Vader, ik ben Esau, hier is het wildbraad dat ik beloofd had, krijg ik nu uw zegen?' Vader voelt nog even, vader ruikt nog even, maar vader kan niet goed meer kijken. Vader vraagt zelfs nog even. 'Hoe kun je zo snel terug zijn, Esau? Heb je nu al gejaagd en gekookt?' en Jakob haalt God er voor 't gemak zelf bij: 'De Heer hielp me bij de jacht pa!' Vader Isaak trapt erin en geeft Jakob zijn zegen mee. De strijd die in de baarmoeder al is begonnen, is nu beslecht en gewonnen door Jakob. Hij heeft iedereen die hem te na kwam naar beneden getrapt en bedrogen. King of the hill is hij. Vergew ons onze schulden, terwijl wij elkaar om de tuin blijven leiden.

**

Tip 3 is: je kunt ook vluchten.

Jakob snapt inmiddels dat hij nu niet meer degene is die ruimte zou moeten geven, die anderen zou moeten vergeven voor het feit dat ze bestaan, dat ze ook willen leven. Jakob snapt dat hij nu degene is die vergeven moet worden. Anderen vergeven, zelf vergeving nodig hebben, misschien horen ze toch wel meer bij elkaar, had Jezus meer gelijk, dan ik eerst dacht. Maar goed. Jakob heeft de top van de piramide bereikt en ontdekt dan pas een keer dat succes getrouwd is met eenzaamheid, dat winnen verwant is aan vijanden maken - kort gezegd: Jakob heeft het zich compleet onmogelijk gemaakt thuis. Je oude vader bedrogen, je tweelingbroer bestolen. Wat doe je dan? Je vlucht, rent weg, oogkleppen op, vooral niet confronteren: Vergew ons onze schulden, zodat wij de tijd hebben om van onze verantwoordelijkheden weg te rennen.

**

Jakob heeft op dit punt geen huis meer. Hij slaapt met zijn hoofd op een steen, ergens tussen zijn jeugd en zijn toekomst in, zwerver zonder uitzicht, diep eenzame rijk gezegende. Terwijl hij slaapt droomt hij van een ladder naar de hemel - en engelen die zo van de hoogte naar de diepte en terug klimmen. Jakob krijgt een rijk besef: deze plek tussen alles en niets, een plek waar ik alles ben verloren en nog niets mag verwachten, juist deze plek is een poort naar de hemel, is de plek waar God woont. Hij wordt wakker en zegt: God, als jij het bent, en je bent diezelfde God van mijn opa en oma enzo, op wie zij hoopten, dan maken we hier een deal. Geef mij een goede levensreis, dan zult u voor altijd mijn God zijn. En Jakob trekt verder. Tip 4: onderhandelen. Vergew ons onze schulden, dan zullen wij nog eens kijken of we ook een beetje aardig voor u en de rest kunnen zijn.

**

Als Jakob zijn bestemming bereikt, wordt hij straalverliefd op een meisje daar, met mooie ogen. Hij maakt een deal met haar vader, want dat deed je in die tijd: ik werk zeven jaar in ruil voor uw jongste dochter. Over onderhandelen gesproken. Dat mag, zegt vader Laban, werk zeven jaar voor mij en ik laat je trouwen met Rachel. De zeven jaren gaan voorbij, Jakob speelt het spelletje deze keer eerlijk, zorgt dat hij niet opvalt, is volkomen verdwaasd door de liefde, en na zeven jaar en één nacht ontdekt hij ineens dat hij met de oudste dochter getrouwd is. Lea, met de fletse ogen, zegt de Bijbel dan onaardig. De bedrieger is bedrogen! De hiellichten is opgelicht! Hier gebeurt het weer, hè. Iemand die veel vergeving nodig heeft, heeft vanaf dit moment ook ineens weer veel te vergeven. Genade ontvangen en genade geven horen ook hier weer bij elkaar, misschien was Jezus tóch zo gek nog niet. Maar goed, Jakob roept zijn schoonvader op het matje, die vader zegt: 'Ja, sorry, de oudste heeft het eerste recht om getrouwd te zijn, maar weet je wat, wacht een week en je krijgt de andere dochter er ook bij.' Zo eindigt Jakob met twee vrouwen en ook nog een twee slavinnen, en bij alle vier maakt hij kinderen, en hij maakt intussen ook naar aardige carrière, dus ik geef u de allerherkenbaarste tip 5: verlies je in het werk- en gezinsleven. Vergeef ons onze schulden, terwijl wij het druk druk druk druk hebben en niet toekomen aan de gesprekken die er echt toe doen.

**

Jarenlang gaat het zo door, maar Jakob en zijn schoonvader boteren niet. Ze zijn wantrouwig en jaloers naar elkaar, over geld en over de kudden, en het wordt uiteindelijk zo onleefbaar dat Jakob maar besluit te vluchten. Vrouw, kinderen, vee mee en weg vlucht hij, weg van schoonvader Laban. De geschiedenis dreigt zich constant te herhalen in Jakobs leven, maar hij gaat nu lessen leren. Laban reist hem pissig achterna en zegt: wat maak je me nou? Hier, kijk me aan man. Doe niet zo dom. Als je had gezegd dat je weg wilde, had ik een mooi feest voor je gegeven. Nu is het een ordinaire familieruzie. Kijk me aan en sluit vrede met me, laat me mijn dochters en kleinkinderen kussen en zegenen en laten we fatsoenlijk afscheid nemen. Hee, denkt Jakob, dus de medemens is niet altijd de vijand. Het kan ook in vrede. Kort daarna weet Jakob dat hij ook het gebied van zijn broer zal gaan naderen. Schijtbang is hij: hij stuurt geschenken vooruit en nederige boodschappen. Heer, vergeef me mijn schulden, hier zijn wat cadeautjes. Doodsbang is hij, als hij 's nachts een grensrivier moet oversteken. De rivier de Jabbok, het rijmt op zijn eigen naam. Als hij daar alleen overblijft om na zijn vrouwen en kinderen als laatste de rivier over te steken, vecht er een vreemdeling met hem. Later zou hij zeggen: dit was God. De hele nacht worstelen ze met elkaar. De ander kan niet van Jakob winnen, en Jakob zegt: ik laat je niet gaan tenzij je mij zegent. Ik laat je niet gaan tenzij je mij zegent. 'Wat ben je toch een vechter', zegt de ander, zegt God. Hij slaat Jakobs heup mank en zegent Jakob. Zo komt hij uit het levenslange gevecht met de vreemdeling: voor altijd gewond, maar gezegend. 'Volgens mij stond ik net oog in oog met God...'

**

's Ochtends nadert Esau, na al die jaren zien ze elkaar weer terug. Jakobs hart bonst in zijn keel terwijl hij eerst een stofwolk ziet, het gedreun van 400 paarden hoort, zijn broer en zijn leger ziet naderen... Als Esau op Jakob af komt gerend, keihard gaat huilen en zijn broertje kust en omhelst. Het is een anticlimax, na een leven van vechten, onderhandelen, bedriegen, vluchten, maar wel een mooie anticlimax: na al die tijd is er van de strijd niks anders over dan de genadige knuffel van zijn broeder. Dan zegt Jakob waar hij een leven lang voor heeft moeten leren: 'Oog in oog met jou staan is hetzelfde als oog in oog met God staan, broer.'

**

Hoe vergeven we? Wat is dat in godsnaam? Terwijl ik erover nadacht kwam ik volgens mij het dichtstbij toen ik dacht aan wat Jakob zei: 'oog in oog staan...' Vergeving is een relatie tussen mensen, las ik van Enis Odaci. En dat is het.

Oog in oog staan met God is hetzelfde als oog in oog staan met je zus of broer. Met de Ander. En bij 'oog in oog staan' slaat het nergens op om te vragen wie wie moet vergeven voor wat. Wie er vergeving nodig heeft. Schuld, boete, verzoening, het gebeurt allemaal tussen je in. Vergeef ons onze schulden, zoals wij ook vergeven onze schuldenaren, het is volkomen logisch, volkomen realistisch en terecht, want het gaat om de harmonie binnen een relatie. Dat is waar het mis ging bij Jakob. Niet per se bij de dingen die hij deed en die hij zei: daar konden zijn naasten uiteindelijk wel mee leven, met de nodige pijn en moeite. Maar het ging mis bij zijn blik.

Hij keek zijn vader pas aan toen die blind was. Oneerlijk.

Hij keek zijn broer vanaf de baarmoeder al niet aan, hing liever aan zijn hiel. Vijandig.

Hij keek zichzelf niet in de spiegel aan na wat hij gedaan had, maar hij vluchtte weg bij alles en iedereen. Laf.

Hij keek God niet aan tot hij thuisloos raakte en voelde dat hij die God hard nodig had. Hypocriet.

Wegkijken van de ander is de ultieme manier om niet te vergeven. En niet te wórdén vergeven, want daar krijgt de ander dan de kans niet toe. Ik werk en leef veel op het internet en voelde die confrontatie wel even, toen het ging om dat 'oog in oog staan', want op internet heb je knopjes: mute, om iemand het zwijgen op te leggen. Block, om iemand helemaal uit je leven te blokkeren. Jakob zou ze veel gebruikt hebben, maar ik gebruik ze ook graag.

De kunst van vergeven worden en vergeven is iemand aan blijven kijken. Iemand op blijven zoeken. Contact proberen te maken, ook al is de woede er nog, het onbegrip, de schaamte. Wie durft het nog aan? Oog in oog staan met de ander? Vergeven worden is onlosmakelijk verbonden met vergeven. Je relatie met de ander is onlosmakelijk verbonden met je relatie met God. En wij en God, wij en elkaar, hebben elkaar veel te vergeven en om vergeving te vragen. God weet hoeveel. Het is dat ene zinnetje dat Jakob uitsprekt dat een geloof kan redden, een huwelijk, een band met je familie, je naaste, je bureu, de vriend van wie je af bent gedreven: 'Ik laat je niet gaan, tenzij je me zegent.'

Genade is een worsteling waarbij je oog in oog om elkaar heen draait, net zo lang totdat je voelt dat je gewond bent, voelt dat het licht doorbreekt, voelt dat je gezegend bent en als nieuw mens een nieuwe fase in kunt.

Alain Verheij